

Oponentský posudek bakalářské eseje

Ksenia Deryabina „Prostitutka jako „reálná“ alegorie proměn modernity. Motiv prostitutky ve výtvarném umění od realismu po novou věčnost“

FHS UK, Praha 2014

Vedoucí práce: PhDr. Václav Hájek, Ph.D.

1) *Problém vlastního vymezení tématu a smyslu práce*

Materiál práce je ve svém podtitulu jasně vymezený, titul formuluje výkladový princip jako hypotézu o přerodu tradiční alegorie v pravdivostní výpověď o skutečnosti. Nabízí se nám tak jasně vymezené téma, které vyžaduje odpovídající prolnutí problematiky historické, sociologické a uměnovědné, k čemu jistě může právě fakulta humanitních studií pisatelku práce připravit, a to jak z hlediska metody, tak z hlediska schopnosti získat patřičný přístup k faktografii. Poněkud kontradiktorní termín „reálná“ alegorie, kterým se autorka nechala inspirovat v diplomní práci M. Rapela: *Handling Allegory*, byl převzat z práce Michaela Frieda věnující se analýze Courbetova obrazu *Malířův ateliér...* z let 1854 – 55. Pokud je právě Friedovo vymezení tak ústřední, očekával bych důsledné citování z původní práce, a nikoliv zprostředkovaný odkaz přes práci M. Rapely. Výklad „reálné alegorie“ mi tak připadá poněkud těžkopádný, s vágním používáním pojmu „symbol“. Přitom by asi bylo celkem schůdné vymezit ji jako nové umělecké využívání společensky konotovaných významů při srozumitelném podání denotace prostitutky. Jinými slovy, pokud došlo k chápání obrazu jako jistého stupně pravdivého záznamu skutečnosti a na obraze se objevila postava ztotožnitelná s prostitutkou, interpretace obrazu pak nutně vedly k obecným úvahám o morálce, sexualitě a stavu společnosti. V Úvodu tak autorka naznačuje, tedy pokud se nenecháme zmást vágností při použití pojmu „symbol“ a „alegorická figura“ (ta je či není nositelkou alegorie?), že zobrazení prostitutky bude pro malířství sledovaného období prostředkem rozpoznání proměn společenského smýšlení.

2) *Otázka metodičnosti přístupu*

Struktura práce je odpovídajícím způsobem rozmyšlena. Prakticky má dvě části, hermeneutickou část a část kasuistiky. V tzv. Úvodní části se autorka věnuje fenoménu prostituce především z historického hlediska, v následující tzv. Teoretické části se zaměřuje na postižení smyslu alegorie, symbolu a zobrazení ve výtvarném umění a dále na dialektiku krásy a ošklivosti. Obě tyto části připravují terminologický a metodický základ pro následující pasáž, tzv. Praktickou část, podrobně analyzující konkrétní případy uměleckých děl.

Postupné rozkrývání dobových posunů v chápání obrazového významu při zobrazování prostitutek je určité v práci cenné, samotný závěr však výsledky poněkud zamlžuje. Souběžné výroky o „zájmu konce 19. století o pohlavní mravnost“ a o „prostituci, homosexualitě, fetiši a veřejné masturbaci“, které se staly „obyčejnou věcí“, i když „značně tabuizovanou“, mi připadají celkem rozporné. Přičemž zásadní protiklad mezi individuálně rozrůzněnou praxí sexuality a společensky obecně proklamovanou morálkou v závěru explicitně vyjádřen není. Naopak se autorka pouští do různorodých a vlastně prací nepodložených extrapolací toho, jak individualismus moderního umění přivodil prázdnou provokativnost a všeobecnou nesrozumitelnost umění.

3) Věcné poznámky

Je samozřejmě poněkud spekulací, že „moderní umění... svoji dobu ukazuje v téměř nezakreslené podobě“ (s. 9). Jednak moderní umění netvoří jen realistické směry, na což formulace evidentně naráží, jednak je poněkud obtížné rozhodovat o míře zkreslení u znaků obecně.

Předpokládám, že autorka chtěla na s. 11 vyjádřit, že v současné době neexistuje „obecně přijímaná“ definice prostituce, nikoliv „konkrétní“ definice, které ostatně následně poskytuje hned dvě.

Formulace, že dekadence „vymezuje“ široký historický úsek od konce 18. století až po konec 20. století (s. 25) zní poněkud nesmyslně, pokud nepřipojíme, že se jednalo jen o konkrétní společenskou tendenci.

Pasáž o „výtvarné tvorbě naplněné subjektivním obsahem“ (s. 28) a nemožnosti shody ve způsobu interpretace obrazu zní poněkud zbytečně alibisticky, tím spíše, že právě odkazy na dobově aktuální společenské reakce musí tvořit zásadní osu přístupu.

Kniha „Filozofický bordel“ od „Stejnberga“ (s. 55), je pouze statí, v českém prostředí překládanou jako „Filosofický nevěstinec“ a jejím autorem je Leo Steinberg.

Výběr analyzovaného materiálu by jistě mohl být podroben různě podloženým kritikám, nicméně ve svém celku a pochopitelném omezení dává potřebný smysl. Nicméně se nemohu ubránit dojmu, že relativně důležitá etapa expresionismu v užším smyslu byla při dokončovacím stresu nepatřičně vynechána a prostor byl ponechán pouze nové věcnosti (viz pouhá poznámka o významu expresionismu na s. 56).

4) Hodnota pramenů a poznámkového aparátu

Pro svoji práci využila autorka poměrně rozsáhlý výběr literatury, která pokrývá jak publikace věnující se historickým, kulturním a společenským (dokonce i kriminologickým) charakteristikám prostituce (Bassermann, Dufour, May a kol., Mitlohner, Ringdal), úloze sexuality (Puccini-Delbeyová), sociologickým a historickým reflexím postavení ženy ve společnosti (Le Goff, Pernoudová, Seligová – Horský). Autorka se opírá o potřebné estetické soubory a studie (Perniola, Eco, Zuska, Vaněk), případně práce filozofie a teorie umění (Adorno, Benjamin), o standardní prameny dějin umění (Gombrich, Pijoan, Ruhrberg) a celou řadu vhodných uměleckých monografií (Kusák: *George Grosz*; Legrand: *Félicien Rops*; Prah: *Edouard Manet*; Sedlák: *Henri de Toulouse-Lautrec*, Dolanská – Pilař: *Gustave Courbet*) i speciálních studií blízkých zpracovávané tematice (Höschl – Machalický – Holý: *Eros v evropské grafice v průběhu století*, Schneider: *Žena jako inspirace v malířském umění*).

Bibliografické údaje jsou zapsány více méně správně, není dodržena jednotu v psaní kurzívy u názvů bibliografických jednotek, poněkud nejasný je důvod uvádění konkrétních stránek v oddílu Seznam použitých zdrojů, když jsou stránky uváděny v poznámkovém aparátu (a často zcela rozdílné). Překvapuje důsledně chybné zapisování jména Vlastimila Zusky s oběma „z“. Poznámkový aparát je využit výhradně k odkazům na citované prameny.

5) Jazyková stránka práce

Jazyk práce je na patřičné úrovni, její styl odpovídá odborným nárokům a respektuje logickou stavbu vět. Pouze v některých případech dochází k překlepům, místo Schad je Shad (s. 59), případně k humorným záměnám (profesor Prah je překřtěn na Prachla). Na některá místa se vloudilo chybné psaním obecných názvů uměleckých směrů („Nová věcnost“, s. 56) a slohů („Baroko“, s. 16) s velkým počátečním písmenem.

6) Závěrečné hodnocení

Autorka dokázala jasně formulovat cíl práce, připravila odpovídající teoretický rámec, v patřičném poměru se věnoval analýze konkrétního materiálu. Vyvodit odpovídající závěry se však zcela nepodařilo. Větší důslednost a koncentrovanost při vyhodnocení rozpoznávaných významů by určitě přispěly k byt' dílčímu, ale jednoznačnějšímu závěru. Snaha vyjádřit se nakonec k mnoha dalším námětům smysl práce poněkud rozmlžila.

Práci nicméně doporučuji k obhajobě, moje hodnocení je „2“.

Aleš Svoboda, oponent, 9. 6. 2014